

M. E S S E N

LENININ LUONA

E nsimmäisen kerran tapasin Vladimir Iljitš Leninin vuonna 1902 Genevessä.

Kaukaiseen Jakutiaan, missä olin aikaisemmin karkotusvankeudessa, alkoi tulla „Iskra” lehteä, joka pani koko meidän elämämme kuohumaan. „Iskrassa” esitettiin todella vallankumouksellisen sosialistisen työväenpuolueen luomisen valtava suunnitelma. „Iskra” kävi taistelua vallankumouksellisen marxilaisuuden puolesta, opportunisteja vastaan, jotka väärensivät ja vulgäärisoivat tieteellisen marxilaisuuden perusteita. „Iskran” jokainen numero luettiin ahmimalla, ja siitä keskusteltiin vilkkaasti. Marxilaiset käsittivät, että „Iskra” kehittyi eläväksi järjestäväksi voimaksi, että se tekee lopun näpertelystä, horjumisista, epävakaisuudesta ja hajaannuksesta ja luo yhtenäisen lujasti yhteenliittyneen mahtavan puolueen.

Kaikki tahtoivat liittyä heti johonkin iskralaiseen järjestöön, tulla sen osaksi. Karkotusvankeudessa oleminen vuosikausia ja sen loppumisen passiivinen odottaminen kävi sietämättömäksi. Aloimme suunnitella pakoa, aloimme kiirehtiä matkalle. Minun onnistui paeta karkotukselta, ja monien koettelemusten jälkeen pääsin Geneveen.

Tapasin Vladimir Iljitšiä silloin monia kertoja, ja keskustelut hänen kanssaan auttoivat minua pääsemään selville „Iskran” koko työsuunnitelmasta sekä käsittämään seikkaperäisesti „Iskran” tehtävät ja päämäärät. Perustehtävä, jonka Lenin asetti meille, ammattivallankumouksellisille, oli iskralaisten järjestöjen perustaminen paikkakunnille, lujan yhteyden ottaminen työläisiin, meidän iskralaisen puoluesolumme järjestäminen teollisuuslaitoksiin. Lenin puhui paljon siitä, että on saatava työläiset mukaan välittömästi johtavaan vallankumoustyöhön, valittava heitä välttämättä komiteoihin. „Meillä pitää olla omia „Bebeleitä””, — sanoi Lenin.

Lenin piti virheellisenä eräiden komiteoiden pyrkimystä rajoittaa työ propagandakerhojen ahtaisiin puitteisiin. Hän sanoi, että on koittanut aika antaa työväenliikkeelle laajempi kantavuus, että poliittiset lakot ja mielenosoitukset järjestävät joukkoja, ja meidän on opetettava työläisiä julkisiin esiintymisiin.

Leninin esittämä julkisten esiintymisten tunnus sai kannatusta, ja vuodesta 1902 sitä alettiin yhä laajemmin toteuttaa suurissa teollisuuskeskuksissa. Toukokuun 1 päivän mielenosoituksia järjestettiin suurkaupunkien pääkaduilla, työläiset marsivat kaduille kantaen punaisia lippuja ja vallankumouksellisia tunnuksia ja laulaen vallankumouksellisia lauluja. He saivat taistelukasteen yhteenotoissa poliisien ja santarmien kanssa ja oppivat puolustamaan julkisesti vaatimuksiaan. Propagandatyön ohella kehitettiin laajaa agitaatiotyötä. Julkaistiin julisteita ja lentolehtisiä, järjestettiin joukkokokouksia, ilmaantui omia puhujia.

Keskustelut Leninin kanssa, hänen poikkeuksellisen huomaavainen suhtautumisensa puolueen jäseniin, hänen taitonsa selittää kaikin puolin koko niiden kysymysten piiri, jotka liittyivät marxilaisuuden teoriaan ja käytännölliseen vallankumoustaisteluun, aseistivat meidät hyvin. Ne keskustelut olivat meille puolueen rivijäsenille todellisena marxilaisena kouluna. Tiesimmehän oikeastaan aikaisemminkin kaiken sen, tiesimme, että vallankumouksen teoria on yhdistettävä vallankumouksen käytäntöön, mutta keskusteluissa Leninin kanssa määritelmä sai elävää sisältöä, tuli läheisemmäksi ja ymmärrettävämmäksi. Liityttyämme iskralaisiin järjestöihin aloimme tuntea olevamme todella saman puolueen yhteenliittyneitä jäseniä, aloimme tajuta syvällisesti jatkuvaisuuden merkityksen työssä, voimien oikean sijoituksen merkityksen, ymmärsimme, miten on rakennettava puolue ja järjestettävä taistelu.

Näin Leniniä siihen aikaan miltei poikkeuksellisesti vain pienissä kokouksissa. En kuullut häntä silloin kertaakaan puhujana, tunsin vielä vähän hänen teoreettisia töitään, ja kuitenkin aivan ensinäkemältä sain sellaisen vaikutuksen, että hän oli todellinen johtaja, tavattoman älykäs, viisas ja lujatahtoinen mies ja erinomainen toveri, jonka seurassa jokainen tunsii heti olonsa vapaaksi ja luontevaksi.

Lenin asetti meille suurin piirtein seuraavat tehtävät: 1) suuriin teollisuuskeskuksiin on perustettava ja niistä voimistettava ja lujitettava iskralaisia komiteoita; 2) johtaviin puolue-eliimiin on saatava mukaan valvutuneimpia työläisiä; 3) työläiset on opetettava tajuamaan vallankumouksellisen tieteellisen sosialismin periaatteita; 4) kehitettävä ja voimistettava taistelua kaikkia opportunistisia virtauksia — „legaalista marxilaisuutta”, „ekonomismia” ja muita pikkuporvarillisia virtauksia vastaan; 5) suori-

tettava työläisjoukkojen keskuudessa agitaatiota selittäen, että vallankumouksellisessa taistelussa itsevaltiutta ja hallitsevia luokkia vastaan on järjestettävä julkisia esiintymisiä, mielenosoituksia, lakkoja ja käytettävä muita vallankumouksellisen taistelun muotoja; 6) on valmisteltava puolueen II edustajakokousta.

Lenin teki meille kaikista ideologisista, ohjelmaluontoisista ja organisaatiokysymyksistä lyhyitä perusteellisia selostuksia, jotka aina kehittyivät vilkkaiksi keskusteluiksi. Hän ei pitänyt vaihteliaista kuulijoista ja osasi paremmin kuin kukaan saada kuulijakunnan vilkkaaksi. Välkyttäen viisaita, uteliaita ja nauravia silmiään Vladimir Iljitš sai osuvalla purevalla sanalla, asiallishuomautuksella, ohjaavalla kysymyksellä toiset mukaan selostuksen käsittelyyn ja keskusteli itse aktiivisesti. Ja toverit ponnistivat kaikkiin voimin päästäkseen kiistassa voitolle ja todistaakseen kantansa oikeaksi. Keskustelutilaisuudet olivat niin vilkkaita, hauskoja ja mielenkiintoisia, ettei tehnyt mieli lähteä pois, jokaiselle ilmaantui uusia ajatuksia, uusia perusteluja. „Niin,— sanoivat toverit,— tällaisissa tilaisuuksissa ei tule ikävä eikä torkuta”. Mekin yritimme oppia ja painaa mieleen Leninin menetelmän, jolla hän sai opiskelutilaisuudet vilkkaiksi ja aktiivisiksi.

Pannessaan meidät väittelemään Lenin sai tilaisuuden tarkkailla meidän valmentuneisuuttamme sekä jokaisen luonteenomaisia erikoispiirteitä, ja tämän hän huomioi lähettäessään tovereita johonkin työhön. Kun ratkaistiin kysymystä Venäjälle lähtemisestä, Lenin keskusteli jokaisen kanssa erikseen, huomioi toverien toivomukset ja mielialan eikä pakoittanut ketään. Tavallisesti hän sanoi: „Ajatelkaa, mikä työ teitä eniten miellyttää, missä tunnette olevanne varma ja mihin haluaisitte matkustaa. Työtä on tavattoman paljon ja työntekijöitä tarvitaan kaikkialla”.

Olin aikaisemmin työskennellyt Saratovissa, Odessassa, Kievinissä ja Uralilla, ja mieleni teki Pietariin. Lenin arvasi sen ja ehdotti minulle, että matkustaisin nimenomaan Pietariin ja ryhtyisin järjestämään siellä propagandatyötä. Suostuin ilomielin, ja vuoden 1902 lopusta vuoden 1903 toukokuuhun asti työskentelin Pietarin iskralaisessa komiteassa. Sitten minut vangittiin kokouksessa, jossa käsiteltiin kysymystä Toukokuun 1 päivän mielenosoituksesta. Pääsin vankilasta vasta VSDTP:n II edustajakokouksen jälkeen.

Päästyäni vankilasta matkustin Kieviin, missä olivat puolueen II edustajakokouksessa valitut KK:n jäsenet (Kržižanovski, Lengnik ja Noskov), voidakseni tutustua edustajakokouksen aineistoon ja saadakseni määräyksen työhön. Kehitettiin valtavaa työtä, ja KK koopterasi KK:n jäseneksi Krasinin, Gusarovin, Zemljatškan ja minut. Minulle annettiin tehtäväksi matkustaa

komiteoihin selostamaan edustajakokouksen päätöksiä ja hajaantumiseen johtaneita erimielisyyksiä.

Menševikit alkoivat taistelun edustajakokouksen päätöksiä vastaan ja kulkivat myös komiteoissa pitäen selostuksia. Selostuksissaan he selittivät väärin tapahtumia, arvostelivat heille epämieluisia edustajakokouksen päätöksiä, valittelivat sitä, että „oli loukattu vanhuksia” — ei ollut valittu Keskusäänenkannattajaan Axelrodia eikä Zasulitšia. Menševikeillä ei ollut menestystä, heille annettiin miltei kaikkialla yksimielinen vastaisku. Sosialidemokraattien enemmistölle Venäjällä oli selvää, että kun edustajakokous oli päättänyt, että oli tarkoituksenmukaista valita toimitukseen kolme eikä kuusi henkeä, niin siihen oli alistuttava. Taktillisia ja organisaatioerimielisyyksiä koskevissa kysymyksissä, joista menševikit vaikenivat, komiteat tunnustivat oikeaksi bolševikkien linjan, Leninin linjan. Meidän onnistui kerätä 20 komitean päätöslauselmat, joissa hyväksyttiin edustajakokouksen päätökset ja tunnustettiin KK; vain 5 komiteaa kannatti menševikkien linjaa.

Komiteoihin suoritettua kiertomatkan jälkeen päätettiin, että minä lähen Geneveen selostamaan Leninille, miten puoluejärjestöt ottivat vastaan II edustajakokouksen päätöksen.

Tiedotuksen puoluejärjestöjen horjumattomasta mielialasta Venäjällä Lenin otti vastaan ilomielin. Silloin hän oli jo eronnut „Iskran” toimituksesta. Taistelu menševikkejä vastaan kehittyi kaikella voimalla, ja Lenin asetti kysymyksen bolševikkien äänenkannattajan perustamisesta ja puolueen III edustajakokouksen valmistelemisestä.

Meillä oli hyvin suuri puute kirjallisuustyöntekijöistä. Vladimir Iljitš harkitsi tarkkaan, ketkä tovereista olisivat sopivia kirjalliseen työhön. Hän asetti Bogdanovin ja Lunatšarskin ensimmäiselle sijalle. „Vperjod” („Eteenpäin”) lehden toimitukseen tulivat myös toverit Olminski ja Vorovski.

Minut lähetettiin Pariisiin, ja KK antoi tehtäväkseni löytää Bogdanovin, Lunatšarskin ja Olminskin, jotka asuivat silloin Pariisissa, ja sopia heidän kanssaan ajasta, milloin he tulisivat Geneveen keskustelemaan Leninin kanssa.

Muistan, että ennen lähtöäni kysyin Vladimir Iljitšiltä:

— Mikä olisi Pariisissa katsomisen arvoista?

— Menkää ennen muuta katsomaan kommunaardien muuria Père Lachaisen hautausmaalle, käykää vuoden 1789 vallankumouksen museossa ja Gravenin vahakuvien museossa. Taiteellisessa mielessä ei museo kuulemma ole erikoisen arvokas, mutta sisällöltään se on mielenkiintoinen.

— Entä vielä?

— Käykää välttämättä Eläintarhassa, saatte sellaisen vaikutelman kuin olisitte tehnyt matkan maapallon ympäri.

Ja huomattuaan, että odotin vielä jotain, hän lisäsi:

— Kääntykää museoiden, näyttelyjen ja kaiken muun johdosta Georgen (Plehanov) puoleen, hän tuntee ne asiat erinomaisesti ja antaa teille kaikki tarvittavat ohjeet.

Vladimir Iljitš ajatteli usein Plehanovia. Mutta Plehanov oli silloin ottanut sellaisen asenteen, että hänen kanssaan oli mahdotonta keskustella. Plehanovin silloiselle mielialalle oli kuvaavaa seuraava tapaus. Päätimme esiintyä Toukokuun 1 päivänä 1904 yhteisrintamana kansainvälisen proletariaatin edessä. Päätettiin julkaista bolševikkien ja menševikkien yhteinen lentolehtinen. Vladimir Iljitš ja Martov kirjoittivat luonnokset. Loppujen lopuksi hyväksyttiin Leninin kirjoittama lentolehtinen, ja minut lähetettiin sopimaan lentolehtisen julkaisemisesta Plehanovin luo.

Plehanov otti minut vastaan jokseenkin ystävällisesti, mutta ei peitellyt ylemmyyttään. Muistan hänen sanansa: „Mitäs siinä, erinomaista, huono rauha on parempi hyvää riitaa”. Mutta hän siirtyi hyvin pian suvaitsevasta hyvänsuopaisuudesta sättimään Keskuskomiteaa: „Mikä Keskuskomitea se on, eihän se voi nitistää hiirtäkään”.

Minä väitin vastaan korostaen, että kokeneiden tovereiden tukemana ulkomailta käsin on toiveita saada puolue työ kuntoon. Kerroin hänelle puoluejärjestöjen mielialoista Venäjällä, melkein kaikkialla hyväksytyistä päätöslauselmista. Hän kuunteli kertomustani vähintään kylmäkiskoisesti ja epäilevästi. Sanoin hänelle, että puolue, jota johtaa sellainen erinomainen organisaattori ja loistava teoreetikko kuin toveri Lenin, takaa meille oikean johdon ja lisäksi puolue ei nyt enää ole kapaloissa, vaan ymmärtää itsinkin puoluerakennustyön kysymyksiä.

Puhuin rauhallisesti ja varovaisesti, sillä Lenin oli antanut ohjeen, etten ärsyttäisi Plehanovia, vaan koettaisin saada hänet kiinnostamaan meidän työhömme. Mutta Plehanov raivostui. Häntä suututti eniten se, että puolue piti Leniniä loistavana teoreetikkona.

Minun diplomaattiset kykyni olivat tietenkin hyvin heikot, eikä mitään diplomatiaa oikeastaan tarvittukaan. Plehanov oli tottunut pitämään itseään keskeisenä tekijänä puolueessa eikä sietänyt sellaista ajatustakaan, että joku saattaisi nousta hänen tasolleen taikka esittää omia mielipiteitään.

Vladimir Iljitš kyseli minulta tarkoin yksityisseikkoja ja käski toistamaan sen, mitä Plehanov oli sanonut.

Vertailtaessa näitä kahta loistavan lahjakasta suurmiestä huomataan aina heidän luonteensa eroavaisuus. Leninille oli vierasta kaikki henkilökohtainen, pikkumainen. Hän piti Plehanovista, arvosti häntä suuresti ja ajatteli alinomaa sitä, että Plehanov oli säilytettävä puolueelle. Entä Plehanov? Hän ikäänkuin pelkäsi

„kilpailua” eikä tunnustanut ketään veroisekseen. Hänen kanssaan ei voitu puhua kuten tasavertaisen kanssa.

Plehanov kerran valitti, että hänen kiusanaan olivat viisastelijat, jotka kävivät hänen luonaan ja esittivät ikävästi ja pitkävetaisesti ummehtuneelle tšehovilaiselle provinsialismille lemuavia teorioitaan. Se oli paha, mutta tosiasia, ja syypää siihen oli Plehanov itse. Toverit tietenkin tahtoivat keskustella hänen kanssaan, mutta kohtasivat niin kylmäkiskoisen vastaanoton, niin selvästi ilmaistun etevämmyyden, että viisaskin mies hämmentyi, alkoi sokeltaa kaikenlaista sekasotkua osoittaakseen myös tuntevansa erilaisia teorioita.

Eräs toveri kertoi, että saavuttuaan Geneveen hän oli mennyt tapaamaan Plehanovia. Tämä otti hänet vastaan suopean ystävällisesti ja kysyi, miten häneen (Plehanoviin) suhtaudutaan Venäjällä. „Toverit pitävät teitä opportunistina”, — sanoa täryytti saapunut. Plehanov raivostui: „Sanokaa tovereillenne, että jo silloin, kun heidän isänsä koskivelivat heidän äitejään, Plehanov oli ortodoksinen marxilainen”. Tämä ei ole vitsi.

Tahtoiko Plehanov loitontaa itsestään ihmisiä? Ei tietenkään. Mutta käytöstavallaan hän asetti rajan itsensä ja toisten puolueen jäsenten välille. Hän ikäänkuin sanoi: „Minä olen kirjoittanut „Monistisen historiankäsitelmän” ja useita muita tieteellisiä teoksia ja monografioita, mutta te olette vain oppilaita”. Kun Plehanov huomasi, että häntä kuunneltiin suurella kunnioituksella, hän muuttui hämmästyttävän rakastettavaksi, huomaavaiseksi ja loistavaksi keskustelukumppaniksi. Minulla oli tilaisuus nähdä häntä muutamia kertoja ja nimenomaan sellaisessa tilanteessa, ja on vaikeata sanoin kuvata, miten loistava, terävä-älyinen ja ihmeen miellyttävä hän oli silloin. Plehanovilla oli tapana puhua pienessä kerhossa niin kuin hän olisi puhunut suuressa kokouksessa. Kaiken oppineisuutensa, lukeneisuutensa, ensyklopedistin laajat tiedot, huumorin, kaunopuhujataidon — kaiken hän käytti puheessaan. Plehanovin laaja lukeneisuus hämmästytti. Erittäin hyvin hän tunsivat XVIII ja XIX vuosisadat. Hän tunsivat ensyklopedistien teokset täydellisesti, ja hänen älynsä sai eniten ravintoa ja tyydytystä sen aikakauden filosofien ja ajattelijoiden teosten tutkimisesta. Hän olisi itsekin makusuuntineen, ensyklopedistitietoineen ollut sen ajan loistava edustaja.

Kokonaan toisenlainen oli Lenin. Antauduttuaan täydellisesti työväenluokan järjestämiseen, asetettuaan elämänsä päämääräksi sellaisen puolueen perustamisen, joka todella pystyisi johdattamaan proletariaatin voittoon itsevaltiudesta ja kapitalismista, hän rakensi puoluetta kivi kiveltä. Tuhannet langat yhdistivät Leninin puolueeseen ja työväenluokkaan. Hänen suhtautumisensa ihmisiin oli aivan toinen kuin Plehanovin. Hän keräsi hyvän isännän tavoin kaiken, mikä oli kelvollista rakennukseen. Toisi-

naan aivan hämmästytti, miten huomaavaisesti ja kärsivällisesti Lenin suhtautui kaikkiin tovereihin.

Leninin kanssa keskustellessaan kukaan ei pyrkinyt näyttelemään viisasta, puhumaan korkealentoisesti eikä kurkottamaan varpaisille. Hän näki ihmisen lävitse, ja jokainen huomasi, että Iijitšin kanssa oli puhuttava teeskentelemättä, ei saanut kerskailla.

Minulla oli usein tilaisuus olla läsnä hänen keskusteluissaan tovereiden kanssa, ja minua hämmästytti aina se, miten luottavasti ja huomaavaisesti hän kuunteli kaikkia. Se oli suurmiehen tahdikkautta: rohkaista työntekijää, valaa häneen uskoa omiin voimiinsa, herättää reippautta ja tarmoa. Eiköhän juuri siinä piillyt Leninin poikkeuksellisen suuri menestys ja vaikutus, että hän osasi paremmin kuin kukaan nostattaa työtahtoa, ja hänen kanssaan kosketuksissa olleet tekivät työtä kymmenkertaisella tarmolla. Jokainen tunsu niinkuin olisi saanut siivet.

Ei ketään puhujaa kuunneltu niin kuin Leniniä. Ensi kertaa näin hänet puhujakorokkeella vuonna 1904 Genevessä, kun hän teki selostuksen Pariisin Kommuunista. Puhujakorokkeella Lenin aivan muuttui. Hän oli niin asiallinen ja täsmällinen, kuin kalliolohkareesta veistetty. Kaikki voima keskittyi ääneen, säihkyviin silmiin, taottuihin teräslauseisiin.

Minulla oli silloin tilaisuus kuulla tunnettuja kaunopuhujia, jotka tuntuivat puhuvan vain hämmästyttääkseen kuulijakuntaa, ladellakseen loistavia fraaseja ja sukkelia pilapuheita ja jotka osasivat käyttää äänensä voimaa ja joustavuutta, luontevaa kädenliikettä ja kaunista asentoa. Sellaisia olivat Plehanov, Jaurès ja Vandervelde, joita pidettiin maailmankuuluina kaunopuhujina. Heidän puheissaan oli paljon vaikutuskeinoja, mutta minulla oli aina sellainen tuntu, että heidän puheissaan oli jotain keino-tekkoista.

Lenin oli toisenlainen. Hänen puheittensa voimaa ei voida sanoin kertoa. Hänen puheissaan ei tuntunut olevan mitään ulkoista loistoa, ne olivat yksinkertaisia ja selviä, mutta Leninin puhetta kuunnellessa unohtui kaikki muu. Hän valloitti kuulijan täydellisesti. Siinäkin oli hämmästyttävä ero Leninin ja Plehanovin välillä.

Plehanovin puheet olivat kauniisti hiottuja fraaseja. Hän tiesi lahjakkuutensa arvon, tiesi, milloin oli korotettava tai hiljennettävä ääntä, osasi näyttää sopivassa paikassa terävä-älyisyyttään, virkistää väsyneen kuulijakunnan huomiota sopivalla hetkellä kerrotulla vitsillä. Mutta hänen puhettaan kuunneltiin rauhallisesti, hänen puheensa vaikutti kohtuullisesti.

Leninillä ei ollut sitä ulkoista loistoa, hän ei hionut fraaseja, mutta siitä huolimatta nimenomaan häntä kuunneltiin henkeä pidätellen, kuunneltiin niinkuin hän olisi paljastanut toisen

syvimmät ajatukset, syvimmät unelmat. Toiset puhujat herättivät ihailua, mutta heitä kuunneltiin ikäänkuin syrjästä,— Lenin kutsui toimintaan. Hänen puheensa herättivät intoa ja pyrkimystä toimia. Leninin puheita ei voitu unohtaa: kaikki tajusivat, että hän oli sanonut tärkeimmän ja tarpeellisimman.

Lenin puhui Kommuunista ja me tunsimme Kommuunin mah-tavan hengityksen, sen paatoksen, sen tragedian, sen yleismaail-mallisen merkityksen. Pariisin Kommuuni nousi silmiemme eteen uuden elämän säkenöivänä aamuruskona, työläisten ensimmäi-senä yrityksenä ottaa valta omiin käsiinsä. Näimme ajatuksis-samme saaretun Pariisin, hallitsevien luokkien pelkuruuden ja petturuuden, Versaillesiin paenneen ja synnyinmaan petteäen lahjottavissa olevan hallituksen, näimme sankarillisen työväen-luokan, joka otti tehtäväkseen isänmaan puolustuksen ja valtion rakentamisen uusilla perusteilla. Lenin osoitti näiden tehtävien täyttämisen koko vaikeuden, paljasti kaikki ristiriidat, Kommuu-nin virheet, kertoi Kommuunin tuhosta.

Muistan vieläkin sen puheen sekä sen innostuksen, jonka se herätti. Leninin innoittavasta ja tulisesta puheesta kävi selville, että Pariisin Kommuuni ei ole ainoastaan sankarillinen historian tapahtuma, joka osoittaa työväenluokan voiman ja mahdin, vaan on myös innoittavana esimerkkinä meille.

Kokouksesta palattiin pienenä joukkona, ja kaikki olivat iloi-
sesti kiihtyneitä. Minä kysyin Leniniltä:

— Elämmekö me todellakin niin kauan, kun Kommuuni tulee jälleen päiväjärjestykseen?

Lenin vavahti.

— Teittekö te sellaisen johtopäätöksen minun selostukses-tani?! — kysyi hän.

— Kyllä, enkä vain minä, vaan kaikki, jotka tänään kuunte-livat teidän selostustanne.

Kuulla Leniniä kokouksissa, nähdä hänet työssä syventyneenä tutkimaan kirjoja tai selvittämässä poliittisia kysymyksiä, kuulla hänen suunnitelmiaan vastustajien tappiolle joutumisesta, hänen antamiaan murhaavia luonnekuvia — kaikki se antoi kirkkaan kuvan hänen monitahoisuudestaan. Mutta ne eivät tunne Leniniä, jotka eivät ole nähneet häntä tavallisissa kotioloissa.

En ole tavannut elämäniloisempaa ihmistä kuin Lenin. Hänen kykynsä nauraa jokaiselle leikinlaskulle, taito käyttää jokainen vapaa hetki ja löytää aihe hauskuutta ja iloa varten olivat ehty-mättömät.

Muistuvat mieleen illat, jotka vietimme Leninin luona. Vladimir Iljitšillä oli melko miellyttävä, hiukan kumeahko ääni, ja hän lauloi mielellään kuorossa ja kuunteli laulua. Meidän ohjelmistomme oli kokolailla monipuolinen. Aloitimme tavallisesti vallankumouksellisista lauluista — „Kansainvälisestä”, „Marsel-

jeesista”, „Varsovalaisesta” jne. Suurella innolla lauloimme „Te kaaduitte puolesta aatteen”, „Aro aavalla kumpu on muinainen tuo”. Vladimir Iljitšiä miellyttivät siperialaiset laulut — „Kun riehui myrsky” ja „Mainio meri on Baikali tuo” — ja laulu Stepan Razinista „Kallio Volgalla”. Erittäin voimakkaasti laulettiin säkeistö:

Ehkä löytyvi viel' maassa Venäjän mies,
ken on pyyteetön, ahneutta vailla,
ketä elämän tie ohi vääryyden vie,
vapaudelle vain on kuin äidilleen ain
kaiken uhrannut urhean lailla,
käyköön pelotta hän vuoren laelle tän,
korvan painakoon aivan sen pintaan:
jättivuoresta niin mietteet saa kuuluviin,
Stepanilta jääneet sen rintaan...

Vladimir Iljitš piti erikoisesti säkeistöstä, jonka M. S. Olminski sepitti lisäksi „Junttalauluun”:

Kotiseutuni lauluista kunpa jo pois
katois valitus itkuinenkin,
proletaarien viha kun sävelin sois,
kajais laulussa taisteluhenki.

Kun olimme yhdessä laulaneet uuvuksiin asti vallankumouksellisia lauluja, aloimme kuunnella soololaulua. S. I. Gusev lauloi erinomaisesti. Hänellä oli hyvä ääni, ja hän lauloi kaikesta sydämestään. Lenin kuunteli tavattoman mielellään Tšaikovskin romansseja „Yö”, „Kun pyörteessä tanssin” ja „Istuimme kanssasi tyynen joen rannalla” ja Dargomyžskin laulua „Meit' ei vihille viety” ja toreadorin aariaa oopperasta „Carmen”. Mitä lepoa ja huvia olivatkaan laulumme Vladimir Iljitšille! Lopuksi minä lauloin hidastahtaisia volgalaisia lauluja ja monenlaisia kupletteja. Toisinaan pistimme tanssiksikin.

Muistellessaan sittemmin niitä iltoja Nadežda Konstantinovna kirjoitti leikkillisesti: „Karkotusvankeudesta vapauteen päässyt „Zver”¹ kuohui riemukasta tarmoa, joka tarttui hänestä kaikkiin. Hänessä ei ollut jälkeäkään epäilyistä eikä epäroinnista. Hän kiusoitteli kaikkia, jotka olivat alakuloisia ja huokailivat kahtiajaon johdosta. Ulkomaiset kahnaukset eivät näyttäneet liikuttavan häntä laisinkaan. Siihen aikaan me päätimme järjestää meillä Séchéronissa² kerran viikossa määrätynä päivänä

¹ „Zver” („Otus”) — M. M. Essenin puoluenimi. — *Toim.*

² Séchéron — työläisäsatutus Genevessä, mihin V. I. Lenin ja N. K. Krupskaja asettuivat asumaan huhtikuussa 1903 Lontoosta muuton jälkeen. — *M. E.*

vieraiden vastaanoton bolševikkien lähentämiseksi toisiinsa. Niillä „vastaanotoilla” ei kuitenkaan kehkeytynyt „todellisia” keskusteluja, mutta ne hälvensivät kovasti menševikkien kanssa syntyneen epäsovun aiheuttamaa ikävää, ja oli hauskaa kuulla, kun „Zverka” lauloi reippaasti jotain „Vanjaa” ja lauluun yhtyi pitkä kaljupää työmies Jegor. Jegor oli käynyt Plehanovin luona aikoen keskustella hänen kanssaan avoimesti — Jegor pani kaukusetkin kaulaan tätä vierailua varten, — mutta hän poistui Plehanovin luota pettyneenä, raskain tuntein. „Älä sure, Jegor, laula „Vanjaa”, me voitamme”, — lohdutteli „Zverka” häntä. Se virkisti Iljitšä, ponnekkuus ja reippaus hälvensivät hänen raskasta mielialaansa”¹.

Toisinaan illanvietoissa lausuttiin Nekrasovin, Heinen ja Béranger'n runoja.

Kävelyllä tai iltateen ääressä Vladimir Iljitš keskusteli mielellään kirjallisuudesta, lempikirjailijoistaan Štšedrinista, Nekrasovista ja varsinkin Tšernyševskista. Leninin mielestä Tšernyševski ei ollut ainoastaan suuri vallankumousmies, suuri tiedemies ja edistyskellinen ajattelija, vaan myös suuri taiteilija, joka loi miehuullisten ja pelottomien aito vallankumoustaistelijain erinomaisia henkilökuvia, sellaisia kuin Rahmetov.

— Se on oikeata kirjallisuutta, joka opettaa, johtaa, innostaa. Olen lukenut romaanin „Mitä on tehtävä?” yhden kesän aikana viisi kertaa, ja joka kerta olen löytänyt teoksesta yhä uusia innoittavia ajatuksia, — kertoi Lenin.

Lenin asetti aatteellisuuden kaiken muun yläpuolelle taiteellisissa teoksissa ja siksi antoi suuren arvon Nekrasoville, piti hänestä ja osasi ulkoa melkein kaikki Nekrasovin teokset. Kerran hän kysyi minulta, muistanko minä ulkoa runoelman „Venäläisiä naisia”. Vastasin, että muistan, mutta en voi milloinkaan lausua sitä ääneen, sillä en voi olla itkemättä.

— Siinähan se onkin taiteilijan voima, — sanoi Lenin, — se sattuu sisimpään.

Toisinaan musiikki-iltojen jälkeen saatoimme yhdessä vieraita (asuin silloin Leninin perheessä) ja palasimme kotiin hiljaisina, väsyneinä ja hiukan surullisina. Laulut koskivat sydämeen! Ei haluttanut puhua, jokainen oli omissa ajatuksissaan. Vladimir Iljitš lopetteli teosta „Askel eteenpäin, kaksi askelta taaksepäin” ja kävi tavallisesti työpöydän ääreen tunniksi kirjoittamaan ja korjailemaan. Nadežda Konstantinovna meni nukkumaan, ja Jelizaveta Vasiljevna² ja minä menimme puutarhaan, istuimme siellä penkille ja keskustelimme kuiskaten, ettemme olisi häirin-

¹ N. K. Krupskaja. Muistelmia Leninistä. I ja II osa, M., Partizdat, 1933, s. 81. — Toim.

² N. K. Krupskajan äiti. — M. E.

neet Vladimir Iljitšiä. Toisinaan hän tuli luoksemme puutarhaan vaihtamaan pari sanaa, tai naurettuaan yläkerrasta käsin meidän innokkuudellemme alkoi hädellä meitä nukkumaan.

Menševikkejä vastaan käydyn taistelun tällä kaudella, puolueen II ja III edustajakokouksen välisellä ajankohdalla, Vladimir Iljitš oli erikoisen optimistinen ja taisteluhenkinen. Hänen mielialansa heijastuu täydelleen kirjassa „Askel eteenpäin, kaksi askelta taaksepäin”. Ollen horjumattoman varma siitä, että bolševikit ovat oikeassa, hän arvosteli armottomasti menševikkien opportunistimia, paljasti menševikkien ideologisen vararikon, valheellisuuden, ristiriidat ja sekavuuden.

Kirjaa kirjoittaessaan Vladimir Iljitš hehkui intomielisyyttä. Nyt kirjaa lukiessa nousee selvästi silmien eteen täydellinen kuva Leninistä ja koko taistelutilanteesta. Lukiessaan meille erinäisiä, erittäin onnistuneita kohtia Vladimir Iljitš ikään kuin säteili sisäistä valoa, oli erittäin innostunut, eloisa, loistava.

Leninillä oli erinomainen piirre — hän ei koskaan tahtonut näyttää etevämmyyttään, ei painanut arvovallallaan, huomioi toisten mielipiteet, piti kaikkia tovereita vertaisinaan. Siksi hänen seurassaan oli kevyt olla, hänen luonaan helppo ja vapaa hengittää. Hän osasi tarkkaavaisesti kuunnella keskustelukumppania, saada toisen väittelemään, lausumaan kaikki ajatuksensa, ja huomattuaan keskustelukumppanin puhuvan pötyä ja sotkeutuvan ristiriitoihin, hän naureskeli hyväntahtoisesti ylen innostuneelle kiistelijälle, joka oli kehittänyt ajatuksensa loogilliseen järjettömyyteen, ja suuntasi tämän ajatukset oikealle tielle loukkaamatta toisen itserakkautta, saattamatta hämille, kuten Plehanov olisi ehdottomasti tehnyt sellaisissa tapauksissa. Plehanov saattoi toisinaan arkoja ihmisiä sellaiseen tilaan, että he olivat valmiita painumaan maan alle. Vladimir Iljitš ei milloinkaan tiedustellut, mitä olette lukenut, miten käsittänyt luetun, vaan keskusteli yksinkertaisesti eräistä kysymyksistä ja huomasi heti puutteet ja heikot kohdat, jolloin keskustelukumppanikin ymmärsi, mitä hänen oli vielä opittava.

Leninin läsnäollessa ajatus terästyi, jokainen halusi saada enemmän tietoja, ajatella, lukea, oppia ja eritoten tehdä työtä. Jo yksistään se ajatus, että Lenin tiesi työstäsi, antoi kymmenkertaiset voimat.

Vladimir Iljitš oli rajattoman huomaavainen niitä kohtaan, jotka kulkivat yhtäjalkaa puolueen kanssa, jotka taistelivat valtakumouksellisen marxilaisuuden, työväenluokan vapautuksen ja sosialismin puolesta, mutta oli säälimätön poliittisia vastustajiaan kohtaan, horjumaton puolustaessaan periaatteellista kantansa. Menševikkien vihaa ja heidän hyökkäilyjään Lenin piti todistuksena siitä, että hänen kantansa oli oikea. Menševikkien

hyökkäilyt olivat todistuksena sen iskun tarkkuudesta ja varmuudesta, jonka hän antoi vastustajalle. Lenin kertaili mielellään Nekrasovin runosäikeitä:

Ei ylistyksen hyminästä
hän etsi kannatusta lain,
vaan hurjan kiukun rähinästä.

Saatuun valmiiksi kirjan „Askel eteenpäin...” Lenin meni vuoristoon lepäämään ja palattuaan sieltä kävi uudella tarmolla, uusin vahvistunein voimin järjestämään uudelleen puoluetta, luomaan bolševistista äänenkannattajaa, valmistelemaan puolueen III edustajakokousta.

Jelizaveta Vasiljevna kertoi minulle paljon Leninin ja Nadežda Konstantinovnan elämästä karkotusvankeudessa. Vieläkin enemmän oli minulle kertonut Vladimir Iljitšistä Anna Iljinitšna, jota tapasin maanalaisessa työssä 90-luvun loppupuolella. Muistan, miten hän hämmästytti ja huvitti minua kertoessaan, että kun Lenin tapaamisen aikana vankilassa sai tietää, että hänen oikeusjuttunsa päättyisi pian, hän huudahti: „Liian aikaisin! En ole ehtinyt vielä kerätä kaikkea aineistoa”¹.

Vuonna 1903 tutustuin Uljanovien perheeseen. Mikä mainio perhe se olikaan! Perheen jäseniä yhdisti suuri rakkaus ja yhteiset harrastukset, perheen elämälle ja toimille oli kerta kaikkiaan tärkeintä puolueen asia, vallankumouksen asia, se oli oikea perhe, jollaiseksi kuvittelimme perheen kaukaisessa tulevaisuudessa. Vladimir Iljitšin rakkaus perhettä kohtaan, hellä huolenpito äidistä korostivat tämän perheen poikkeuksellista yhteenkuuluvaisuutta, joka ei milloinkaan katkennut koko Leninin elämän aikana. Kun olin ensi kertaa Uljanovilla, ymmärsin, miten paljon iloa voi antaa sellainen perhe, miten paljon onnea on huolenpidossa toisistaan, keskinäisessä ymmärtämyksessä, rakkaudessa ja ystävytydessä.

Uljanovin perheen äidistä, Maria Aleksandrovnasta, me kaikki aloimme pitää ensi tapaamisesta. Vieläkin näen hänen herttaiset ja valoiset kasvonsa ja niin nuorekkaat, kirkkaat ja äärettömän hellästi katsovat silmänsä. Vasta tultuani tuntemaan Maria Aleksandrovnan ymmärsin Vladimir Iljitšin tenhon salaisuuden. Maria Aleksandrovnna ja kaikki Uljanovin perheen jäsenet olivat erikoisen huolehtivaisia toisia ihmisiä kohtaan. Miten paljon murhetta olikaan tämä nainen saanut kärsiä ja miten miehuullisesti hän sen kesti! Vaikeata oli ilmaista Maria Alek-

¹ Tammikuun alussa vuonna 1896 Pietarin vankilassa (Tutkintavankilassa) V. I. Lenin alkoi valmistella kirjaa „Kapitalismin kehitys Venäjällä”.— M. E.

sandrovnalle myötätuntoa — hän ei koskaan valittanut, ei puhunut milloinkaan, että hänen oli vaikeata. Vladimir Iljitš ymmärsi, miten suurta murhetta äidille oli tuottanut vanhimman pojan Aleksanterin teloitus ja Olga tyttären kuolema, miten hän kärsi toisten lastensa alituisista vangitsemisista. Kärsi, mutta ei milloinkaan sanonut vastaan, ei milloinkaan estänyt heitä. Maria Aleksandrovna eli lapsiaan varten ei ainoastaan tavallisessa arkisessa mielessä — hän oli lastensa toveri ja ystävä ja kesti miehuullisesti kaikki vaikeudet.

Tulin Geneveen kohta Anna Iljinitšnan, Maria Iljinitšnan ja Dmitri Iljitšin vangitsemisen jälkeen. Vladimir Iljitš kyseli seikkaperäisesti äidistään, ja hänen silmissään oli hillittyä surua ja murhetta, kun hän puhui äitinsä yksinäisyydestä ja huolista. Anna Iljinitšna oli kertonut monesti, että Vladimir Iljitš vaati jonkun olemaan aina äidin luona, ja se tehtävä tuli tavallisesti hänelle.

Ennen Kievistä lähtöä olin käynyt monta kertaa Maria Aleksandrovnan luona. Hän piti tärkeimpänä tehtävänään huolehtia lastensa vankilaelämän keventämisestä, ja hän seisoi päiväkausia Lukjanovskin vankilan portilla voidakseen antaa heille paketin. Oli mahdoton unohtaa, miten väsyneeltä hän näytti vankilasta palattuaan, hänen kärsimystä ilmaisevia kasvojaan, surullisia silmiään.

Haluan mainita Vladimir Iljitšin erään erikoisuuden. Hän jaksoi vaivoin sietää museoissa ja näyttelyissä käyntejä. Hän piti elävästä ihmisjoukosta, elävästä puheesta, lauluista, oli mielellään joukon keskuudessa.

Kävelyillä Lenin oli väsymätön. Eräs kävelyretki on jäänyt erikoisesti mieleeni. Se oli keväällä 1904. Minun oli jo palattava Venäjälle, ja päätimme jäähyväisiksi huvitella — suorittaa yhteisen retken vuorille. Joukkoon kuului Vladimir Iljitš, Nadežda Konstantinovna ja minä. Matkustimme höyrylaivalla Montreux'n. Kävimme synkässä Chillonin linnassa, Bonivardin vankilassa, jota Byron on kuvannut värikkäästi runossaan „Chillonin vanki”. Näimme pylvään, johon Bonivard oli naulattu, ja kirjoituksen, jonka Byron on tehnyt siihen.

Tulimme pois synkästä holvista, ja kirkas aurinko ja rehevä luonto häikäisivät meidät. Teki mieli liikkua. Päätimme nousta eräälle lumiselle vuoren huipulle. Ensimmäinen nousu oli helppo ja miellyttävää, mutta mitä kauemmas nousimme, sitä vaikeammaksi kävi tiemme. Päätimme, että Nadežda Konstantinovna jää odottamaan meitä hotelliin.

Päästäksemme pikemmin perille poikkesimme tieltä ja lähdimme suoraan. Askel askeleelta alkoi olla yhä vaikeampaa kiivetä. Vladimir Iljitš asteli reippaasti ja varmasti naureskellen minun yritykselleni pysyä kintereillä. Hetken kuluttua minä jo

ryömin nelinkontin tarttuen lumeen, joka sulii käsissä, mutta en jäänyt jälkeen Vladimir Iljitšistä.

Vihdoin pääsimme perille. Näkymä oli rajaton, värien leikki ihmeellinen. Näkyvissämme olivat kaikki vyöhykkeet, kaikki ilmastot kuin kämmenellä. Lumi välkkyi häikäisevästi; hiukan alempana oli pohjolan kasvillisuus ja edelleen mehevät alppiiniityt ja etelän rehevä kasvillisuus. Mielialani oli lennokka ja olin jo valmis lausumaan Shakespearen ja Byronin runoja. Huomasin Vladimir Iljitšin istuvan syvissä mietteissä, ja äkkiä hän tokaisi: „Kyllä ne menševikit ovat ilkikurisia!..” Retkelle lähtiessä olimme sopineet olla puhumatta menševikeistä, „etemme pilaisi maisemaa”. Ja Vladimir Iljitš käveli, oli iloinen ja elämänhaluinen, oli kaiketi heittänyt mielestään kaikki menševikit ja bundilaiset. Mutta kun hän istahti hetkiseksi, niin ajatukset alkoivat toimia tavanomaisessa järjestyksessä.

Siitä kävelyretkestä muistan vielä erään liikuttavan yksityiskohdan. Satuimme tulemaan paikalle, missä oli tavattoman paljon kukkia. Vladimir Iljitš alkoi tarmokkaasti poimia kukkia Nadežda Konstantinovnaa varten. „Nadjuša pitää kukista”,—sanoi hän, ja ketterästi ja nopeasti kuin nuorukainen poimi tuokiossa sylillisen kukkia.

Leninissä minua liikutti eniten ihmeteltävä huomaavaisuus, jota hän osoitti omaisilleen. Erittäin huomaavainen hän oli Nadežda Konstantinovnalle ja hänen äidilleen, jonka kanssa he olivat suuria ystäviä.

Vladimir Iljitšin ja Nadežda Konstantinovnan elämän ja katsomusten sopusuhtaisuus oli poikkeuksellinen. Alussa minua hämmästytti heidän asuntonsa yksinkertaisuus. Silloin kun kaikki asuivat Genevessä eurooppalaiseen tapaan, hyvissä huoneissa ja nukkuivat jousipatjoilla, koska vuokra ja elinkustannukset olivat Genevessä verrattain alhaiset, Lenin asui sellaisessa talossa, joka muistutti venäläisen syrjäseudun kaupunkitaloa. Alakerrassa oli keittiö, joka oli samalla myös ruokailuhuone, erittäin puhdas ja siisti, mutta miltei ilman kalustoa, sen vierellä oli pieni huone, jossa asui Nadežda Konstantinovnan äiti, ja yläkerrassa makuuhuone, joka oli myös Iljitšin työhuone; siellä oli kaksi tavallista kapeaa sänkyä, muutamia tuoleja, seinustoilla kirjajhylyjä ja vielä iso pöytä täynnä kirjoja ja sanomalehtiä. Ensin minusta huone tuntui ikävältä, mutta kun olin pari kertaa siellä käynyt, ei enää haluttanut lähteä pois, niin viihtyisää ja kodikasta siellä oli, mikään ei häirinnyt. Tämä yksinkertainen kalustus vaikutti erittäin hyvin työläisiin. Kaikki tunsivat olonsa kuin kotona.

Vladimir Iljitš ei ollut askeetti: hän rakasti elämää sen kaikessa monitahoisuudessa, mutta huoneen kalustolla, ruualla, vaatetuksella yms. ei ollut hänen elämässään mitään merkitystä.

Se ei johtunut puutteesta eikä tietoisesta kieltäytymisestä, yksinkertaisesti ei vain ollut sellaista tarvetta. En muista, että koskaan olisi edes leikillä puhuttu maukkaasta ruuasta tai olisi annettu mitään merkitystä puvulle. Juotiin, syötiin, pukeuduttiin, mutta se puoli elämästä ei kiinnittänyt kenenkään huomiota.

Päivisin oli tavallisesti seuraava kuva. Vladimir Iljitš istuu syventyneenä työhön, tai on mennyt tekemään työtään kirjastoon. Nadežda Konstantinovna tarkastelee postia tai valmistelee sala-kirjoituskirjeitä, hänen äitinsä askartelee pienessä taloudessa, joka aina vaatii oman osansa huolenpitoa ja työtä. Muistellessa tätä erinomaista naista käsittää, miten paljon helpotusta ja viihtyisyyttä hän toi Vladimir Iljitšin ja Nadežda Konstantinovnan elämään. Hän oli elämänsä loppuun asti heidän kanssaan. Heidän mukanaan hän oli karkotusvankeudessa, maanpaossa, vuonna 1905 palasi heidän kanssaan Venäjälle ja sitten lähti taas uudelleen maanpakoon. Vladimir Iljitš huolehti hellästi hänestä.

Sain tehtäväkseni suorittaa valmistelutyötä puolueen III edustajakokoukseen ja lähdin Venäjälle uusien toimintamahdollisuuksien rohkaisemana ja levänneenä. Minua ei onnistanut. Rajalla minut pidätettiin. Vankilassa ollessani sain kirjeitä Leniniltä ja Krupskajalta, joista sain tietää asiointilasta puolueessa, alkaenesta nousukaudesta.

Seuraavassa kirje joulukuun 24 päivältä vuonna 1904:

„Olen jo aikoja halunnut kirjoittaa Teille, mutta en ole joutanut tältä touhulta. Meillä on nyt mieliala noussut ja kaikilla kauhean paljon työtä: eilen ilmoitettiin „Vperjod” lehtemme julkaisemisesta. Koko enemmistö riemuitsee ja on rohkaistunut enemmän kuin koskaan ennen. Vihdoinkin olemme murtaneet sen inhoittavan koplan ja alamme tehdä työtä niiden kanssa, jotka tahtovat työskennellä eikä järjestää skandaaleja! On kerääntynyt hyvä kirjailijain ryhmä, on uusia voimia, rahaa on vähän, mutta kohta pitäisi saada. Keskuskomitea, joka petti meidät, on menettänyt kaiken luottonsa, se koopteerasi (salakavalasti) menševikkejä ja riehuu taistelussa edustajakokousta vastaan. Enemmistökomiteat yhdistyvät, ovat jo valinneet byroon, ja nyt äänenkannattaja yhdistää ne täydellisesti. Eläköön! Älkää lannistuko, nyt me kaikki elvymme nopeasti. Tavalla tai toisella, hiukan ennemmin tai myöhemmin uskomme ehdottomasti tapaavamme Teidätkin. Kirjoittakaa terveydentilastanne ja varsinkin olkaa rohkealla mielellä; muistakaa, että me emme ole vielä kovinkaan vanhoja,— kaikki on vielä edessäpäin.

Teidän Lenin”¹.

¹ V. I. Lenin, Teokset, 34. osa, s. 241.— Toim.

Tällaisen kirjeen jälkeen vankilassaolo kävi aivan sietämättömäksi. Alkoi tavattomasti tehdä mieli vapautteen, työhön. Ja tapahtumat kiihdyttivät päivä päivältä ja tiedot niistä pääsivät vankilaan kiihdyttäen meitä ja saattaen kuohuisaan mielentilaan. Koittivat ja menivät ohi kuuluisat vuoden 1905 tammikuun päivät. Olimme yöt valveilla odottaen vallankumouksen kehitystä ja haaveillen siitä, miten vankilan ovet avautuvat ja kapinaan noussut kansa vapauttaa meidät. Vankilan ovet avautuivat, mutta toistaiseksi valitettavasti vain uusille tulokkaille. Vankilajärjestys oli kuitenkin murtunut ja rikkoutunut. Vankila kohisi, ja me saimme tietää yhä enemmän mieliämme kiihdyttäviä uutisia.

Meidän juttumme käsiteltiin kiireellisesti, ja toukokuussa 1905 minut tuomittiin 5 vuodeksi karkotukselle Arkangelin läänin pohjoisimmalle seudulle. Matkalla pääsin pakoon ja syyskuussa palasin Pietariin ja ryhdyin työhön.

Kiirehdin Pietariin kuin linnun siivillä peläten myöhästyväni tapahtumista, jotka mielestäni olivat valmistautumista aseelliseen kapinaan, Leninin tunnusten aktiiviseen toteuttamiseen. Mutta tapasin toisenlaisen tilanteen. Bogdanov, Krasin ja eräät toiset KK:n jäsenet pitivät Leninin tunnuksia ennenaikaisina, mahdottomina reaalisesti toteuttaa, ja he tyypistivät niitä kaikin tavoin. Bogdanov väitti, että tapahtumat tulevat pikemminkin olemaan suostuisia menševististen aatteiden toteuttamiselle, ja meidän, bolševikkien, on muka pyrittävä säilyttämään vain aatteellinen eheys ja yhtenäisyys. Toverit, Pietarin komitean jäsenet, antoivat tehtäväkseni kirjoittaa Leninille, kuvata muodostunut tilanne ja pyytää ohjeita siitä, miten olisi toimittava, vakuuttaa hänelle, että Pietarin komitea oli täydellisesti hänen linjansa kannalla, yhtyi täydellisesti „Proletarin” tunnuksiin eikä hyväksynyt KK:n tyypistettyjä tunnuksia. Kirjeeseeni sain Leniniltä vastauksen loka-kuun 26 päivältä. Hän kirjoitti: „Minusta näyttää, että puolueen asioiden suhteen Te olette liian pessimistejä. Päätelen täkäläisittäin. Kuulen täällä lakkaamatta „paikallisilta järjestöiltä”, että „Proletari” on ilmeisesti joutumassa rappiotilaan, että asiat ovat erittäin huonolla kannalla, että lehti madaltuu jne. yms. Uni on kauhea, mutta jumala on armollinen. Kun on tällainen jättiläismäinen liike kuin nyt, ei mikään Keskuskomitea maailmassa illegaalisen puolueen oloissa voi tyydyttää edes $\frac{1}{1000}$ tarpeista. Ja että meidän tunnuksemme, „Proletarin” tunnuukset eivät ole jääneet huutavan ääneksi korvessa — sen me näemme selvästi legaalisisista lehdistäkin, jotka kirjoittavat 10—15 tuhannen hengen joukkokokouksista yliopistoissa jne. Meillä, Venäjällä, on hyvä vallankumous, totta totisesti! Toivomme kohta palaavamme, siihen ollaan menossa ihmeteltävällä nopeudella”. Aseellisen kapinan ajankohdasta Vladimir Iljitš kirjoitti: „Kuka lähtee määrittelemään sitä? Minä puolestani lykkäisin sen mielelläni kevää-

seen, Mantšurian armeijan palaamiseen, olen taipuvainen ajattelemaan, että meidän on yleensä edullista lykätä se. Mutta meiltähän ei sitä kuitenkaan kysytä. Ajatelkaa vaikkapa nykyistä valtavaa lakkoa”.

Kirje päättyi sanoihin:

„...yleensä ulkomaisen toiminnan merkitys nykyään laskee *joka hetki*, ja se on väistämätöntä. Me emme tietenkään missään tapauksessa jätä „Proletaria” ennen kuin sitä voidaan painaa Pietarissa, Nevskinkadulla. Nyt on myös legaaliseen lehteen kiinnitettävä paljon huomiota. Ulkomailla on jo osittain pantava liike kiinni (propagandakirjallisuus),— kohta suljemme kokonaan ja avaamme Pietarissa.

Kapinan valmistelemisessä kehoittaisin heti kaikkialla, mitä laajemmin, muodostamaan *joukon*, satoja ja tuhansia *autonomisia* taistelujoukkueita, hyvin pieniä (*kolmihenkisistä* alkaen), jotka aseistautuisivat itse kuka miten voi ja valmistautuisivat kaikkiin keinoihin. Kapinan alkamisen, toistan, minä *lykkäisin mielelläni* kevääseen, mutta minun on tietenkin täällä kaukana vaikea päätellä.

Puristan lujasti kättä. Teidän *N. Lenin*”¹.

Ensimmäinen legaalinen bolševistinen lehti „*Novaja Zizn*” ilmestyi Pietarissa marraskuun 9 päivänä, so. kahden viikon kuluttua siitä, kun Vladimir Iljitš kirjoitti ylläolevat rivit. Siteerattusta kirjeestä ja kirjeestä Keskuskomitealle, jonka Lenin kirjoitti seuraavana päivänä, näkyy selvästi, että Vladimir Iljitšillä oli jo tietoja Pietarista legaalisen lehden julkaisemisen järjestymisestä.

Sillä välin, kun kirjeet olivat matkalla, tapahtumat kehittyivät. Monet seikat muuttuivat, ja monet huolet, joista olin kirjoittanut, katosivat.

Me odotimme tavattoman kärsimättömästi Leninin tuloa. Vihdoinkin hän saapui ja jo samana päivänä tuli Pietarin komitean istuntoon. Hän huomasi heti sekä meidän tulusuutemme, meidän vallankumouksellisen mielialamme, valmiutemme taisteluun, että myös meidän kokemattomuutemme, taitamattomuutemme järjestää oikealla tavalla työtä, moitti meitä istuntotouhusta ja erikoisesti siitä, että työläisten edustajain Neuvoston johtoon olivat päässeet menševikit. Leninin tulon jälkeen meidän taistelumme Neuvostoista kehittyi hyvin aktiivisesti.

Vladimir Iljitš kyseli seikkaperäisesti meidän työstämme, yhteyksistä työläiskaupunginosissa, työläisten vaatimuksista ja meidän taistelustamme menševikkejä ja eserriä vastaan. Hän tutustui yksityiskohtaisesti siihen, miten tapahtui työläisten aseistaminen ja taistelujoukkueiden koulutus. Hän kyseli tämän työn

¹ V. I. Lenin, Teokset, 34. osa, ss. 311, 312.— Toim.

kaikkia yksityiskohtia ja luonnetta jättämättä huomiotta pienintäkään seikkaa, antaen neuvoja ja ohjeita. Kyseli osaammeko itse ampua, harjoittelemmeko. Häntä huolestutti kysymys työläisten aseistamisesta oikeilla aseilla, hän kehoitti ottamaan luettelon kaikki asevarastot ja asekaupat, tiedusteli miten valmistettiin pommeja. Hän kiinnitti erikoista huomiota bolševikkien työhön armeijassa kehoittaen määräämään siihen parhaiten valmentuneita tovereita. Yhtä suuren merkityksen Vladimir Iljitš antoi työlle talonpoikain keskuudessa. Muodostettiin toimikunta työn suorittamiseksi maaseudulla. Me lähetimme kyliin agitaattoreita yhteyksien ottamiseksi talonpoikiin.

Muistan Leninin puheen työläisten edustajain Pietarin Neuvoston Toimeenpanevan komitean istunnossa marraskuun 13 (26) päivänä 1905. Se oli sinä päivänä, jolloin hallitus julisti työn sulun ja sata tuhatta Pietarin työmiestä heitettiin kadulle.

Miten surkuteltavia olivatkaan Trotskin, Martovin ja muiden menševikkijohtajien puheet tästä tapahtumasta! Mikä hämminki, mikä mitätön sisältö Balalaikin-Trotskin helisevässä puheessa, jossa hän pyrki peittämään voimattomuuttaan mahtipontisilla tyhjillä fraaseilla! Mikä antautumismieliala! Trotski ehdotti neuvotteluja sotaministerin ja työnantajain kanssa tehtaiden avaamiseksi.

Ja sitten nousi puhujakorokkeelle Lenin. Koko salin mielenkiinto terästyi, tuli hiljaista. Tuntui vallankumouksen todellinen tuulahdus, istuntosalin ahtaat seinät tuntuivat laajenneen ja silmiemme eteen avautui valtaviin vallankumouksellisten näköalojen ääretön maailma. Tuntui Kommuunin tuulahdus.

Lenin paljasti hallituksen taktiikan poliittisen sisällön, sen että hallitus pyrki työnsululla antamaan vallankumoukselle, työväenluokalle ratkaisevan iskun. Hallitus, sanoi Lenin, tahtoo murtaa työläisten mielialan nälän uhalla, taltuttaa sen tai yllyttää viipymättömään esiintymiseen ja nujertaa asevoimin. Lenin ehdotti, ettei tehtäisi myönnytyksiä, mutta ei myöskään antauduttaisi provokaatioon, ei lähdetäisi taisteluun epäsuotuisissa olosuhteissa, vaan ryhdyttäisiin yhdistämään voimaperäisesti kaikkia vallankumouksellisia voimia. Lenin sanoi, ettei pidä pyytää eikä sopia, vaan pitää vaatia tehtaiden avaamista, ja jos seuraa kieltävä vastaus, on kehoitettava kaikkia yleislakkoon ja muihin päättäviin taistelumuotoihin. Lenin kehoitti valmistamaan voimia yleistä rynnäkköä varten ja ryhtymään taisteluun silloin, kun se tulee olemaan edullista vallankumoukselle, kapinaan nousseelle kansalle eikä hallitukselle. Kapinan valmistelemisen suunnitelman toteuttamiseksi on otettava heti yhteys muiden kaupunkien työläisiin, rautatieläisten, posti- ja lennätinlaitoksen työntekijäin, talonpoikien ja muihin liittoihin, armeijaan ja laivastoon.

Leninin puhe, jonka jokaisesta sanasta huokui vallankumouksellinen innostus, sähköisti koko salin, ja kun hän esitti kuulijakunnalle vallankumouksen edelleen kehittämisen selvän suunnitelman ja toimintaohjelman, salissa puhkesivat hyväksymisuhudahdukset ja sitten voimakkaat suosionosoitukset.

Leninin ehdottama päätöslauselma hyväksyttiin yksimielisesti myrskyisten suosionosoitusten ja hyväksymishuutojen raikuessa. — Tämä näkyy tietävän, mitä on tehtävä, miten on johdettava työväenluokkaa, — sanoivat työläiset kokouksesta lähtiessään. — Ne lavertelijat, Hrustaljov, Tšernov, Trotski, vain lörpöttelevät ja kopeilevat, mutta heistä ei ole mitään tolkkua, vain pelkkää vahinkoa.

Milloinkaan ei voi unohtaa Leninin puhetta kuunnelleiden työläisten ilmeitä. Kasvot ilmaisivat ihastusta ja riemua, joka valtasi kaikki ja lähensi kuulijakunnan Leniniin. Vierellä seisova synkännäköinen tuntematon toveri muuttuu äkkiä täydellisesti, hänen kasvoilleen leviää iloinen hymy, silmät alkavat loistaa, ja siinä nähdään kaunistuneet ja nuortuneet kasvot, jotka ovat aivan kuin uudistuneet, ja synkännäköinen mies käy äkkiä seuranhaluiseksi, osoittaa ihastustaan, saa taistelun innostusta, ikäänkuin osa Leninin nerokkuutta olisi siirtynyt häneen.

Kuultuaan Leniniä työläiset siirtyivät pysyvästi meidän riveihimme. Muistan kun eräs työläinen moitti minua: „Oppisittepa tekin selittämään ohjelmaanne niin kuin Lenin, silloin menševikit eivät saisi petkutettua yhtään työmiestä. Hän osaa sanoa kaikki paikalleen ja oikein!”

Oppia puhumaan niinkuin Lenin, olla sellainen kuin Lenin — se oli kaikkien bolševikkien suurin tavoite.

Vladimir Iljitšille ei annettu rauhaa, kaikki bolševikit tahtoivat nähdä ja kuulla häntä, puhua hänen kanssaan, saada häneltä ohjeita.

Meillä, jotka tunsimme hänet puolueen II edustajakokouksen kaudelta ja sen jälkeen menševikkejä vastaan käydyn taistelun ajalta, oli mahdollisuus tavata häntä ja keskustella meitä askarruttavista kysymyksistä. Tietenkään ei ollut puhuttakaan siitä, että olisi voinut tavata häntä niin kuin Genevessä, mutta silti oli tilaisuus tavata Vladimir Iljitšiä muuallakin kuin kokouksissa. Toisinaan aamulla piti mennä sopimaan hänen seuraavasta puheestaan tai puoluekokouksesta ja tietenkin käytettiin hyväksi tilaisuutta ja keskusteltiin hänen kanssaan. Jos Leniniillä oli vähänkin aikaa, hän keskusteli mielellään meidän kanssamme, ja ne keskustelut antoivat meille uutta tarmoa ja intoa. On tunnustettava, että hyvin usein väärinkäytimme läheisyyttämme ja menimme hänen luokseen silloinkin, kun se ei ollut ehdottoman välttämätöntä. Mutta saattoi huomata, ettei se ollut hänelle rasitukseksi. En muista yhtään tapausta, että Vladimir Iljitš olisi

ilmaissut tyytymättömyyttä tai harmia. Eikä se ollut tarpeenkaan: hän osasi vaipua ajatuksiinsa, syrjäytyä keskustelusta, ja keskustelukumppari huomasi, että oli poistuttava.

Lenin lakkasi äkkiä keskustelemasta, alkoi miettiä ja nähtävästi hahmotteli ajatuksissaan aatteensa peruskohdat ennen kuin ryhtyi kehittelemään sitä. Nadežda Konstantinovna kertoo muistelmissaan, miten Lenin ennen työn ääreen istuutumisestaan käveli selvittäen ajatuksiaan. Meidän, vieraiden, läsnäollessa hän ei sitä tehnyt, mutta keskittyi ajatuksiinsa ja loiftoni meistä. Sen saattoi aina nähdä niin selvästi, ettei tarvinnut huomauttaa poislähdöstä, ja tällöin Lenin hyvästeli hajamielisesti ikäänkuin ei näkisi toista. Tietäen Leninin tämän luonteenpiirteen Nadežda Konstantinovna toisinaan kyseli, eikö se loukannut tovereita. Loukannutko! Sellaista käsitettä ei ollut olemassakaan. Me rakastimme Leniniä, huomioimme ihastuksella hänen jokaisen sanansa, jokainen oli valmis kuolemaan hänen puolestaan.

Vaikka erimielisyydet menševikkien kanssa II edustajakokouksen ajoilta lähtien olivat voimistuneet, kuitenkin kysymys yhdistymisestä heidän kanssaan nousi päiväjärjestykseen. Vladimir Iljitš ei vastustanut yhdistymistä, vaikka tiesi paremmin kuin kukaan meistä, miten kestäväntöntä yhdistyminen olisi.

Yhdistyminen alkoi piireissä ennen kuin siitä oli päätetty keskuksessa. Muistan kun eräänä aamuna olimme „Sedän” luona (Lidia Mihailovna Knipovitšilla, joka oli silloin puolueen Pietarin komitean sihteeri) ja keskustelimme Vladimir Iljitšin kanssa yhdistymisestä. Lidia Mihailovna oli järkähtämätön bolševikki eikä halunnut kuullakaan sellaista, että voitaisiin nostaa kysymys yhdistymisestä ilman edustajakokouksen päätöstä.

— Miten järjestetään edustajakokous, kun rautatiellä on lakko! — huusin hänelle minkä jaksoin (hän oli vähän kuuro).

— Teillä ei ole kuitenkaan oikeutta, odottakaa edustajakokousta.

— Mitä edustajakokousta nyt tarvitaan, kun valtio on luhistumassa, valtaistuimet horjuvat! — huusin minä mikä kurkusta lähti.

Vladimir Iljitš kuunteli meidän kiistaamme ja nauroi ääneen.

Lenin kävi miltei kaikissa Pietarin komitean istunnoissa ja vaati meiltä kaikilta seikkaperäistä selostusta työstä arvostellen jokaista laiminlyöntiä tai puolueen päätöksen väärinkäsittämistä.

Kerran valitin sitä, että työläisten vaimot eivät ota meitä aina vastaan ystävällisesti ja toisinaan antavat avoimesti ymmärtää, että meidän käyntimme eivät heitä miellytä. Lenin suuttui tavattomasti ja alkoi kysellä, miten me käyttäydymme käydessämme työläisten kotona. Oli tunnustettava, että kiinnitimme vähän huomiota työläisen elinoloihin ja kotielämään, ilmaisimme toisinaan kärsimättömyyttä, kun lapset nostivat melun ja häiritsivät meidän

keskusteluamme; että vaimot alkoivat joskus mutista kutsumattomien vieraiden vuoksi ja että työläiset hämillään ja häpeillen kehoittivat olemaan välittämättä eukkojen tyhmyyksistä. Kylläpä Lenin moitti meitä...

— Jos minä olisin ollut niiden vaimojen asemassa, olisin ajanut teidät ulos! Oletteko ajatellut, miten raskasta on naisten elämä, kun heidän pitää käydä työssä tehtaalla, hoitaa koti ja lapset ja olla huolissaan miehestä, jos mies joutuu vankilaan? Se kaikki on käsitettävä hyvin ja löydettävä vastaavat sanat ja teot saadakseen puolelleen nämä naiset, joita rasittaa työ ja huoli perheestä ja jotka elävät ainaisessa puutteessa sekä pelossa vallankumoukseen lähteneen miehensä vuoksi!

Ymmärsimme, että työläisten asuntoihin oli mentävä ei halveksivin eikä välinpitämättömin ilmein, vaan kunnioittaen työläisten elämää, ja oli osoitettava ei sanoissa, vaan teoissa valmeutemme olla hyödyllisiä.

— Onko juolahtanut mieleenne, — sanoi Lenin, — tarjota apuanne, kun näette, miten he häärivät ruokkiessaan lapsia, pestessään pyykkiä ja tehdessään muita kotiaskareita, ehtimättä itse edes syödä tai istahtaa hetkeksi levähtämään?

Nämä Leninin sanat jäivät mieleemme iäksi. Muutimme käytöstapaamme, löysimme tien työläisnaisten sydämeen, ja muuttaman ajan kuluttua marssimme käsi kädessä työläisnaisten ja heidän miestensä kanssa mielenosoittajain riveissä kantaen punaisia lippuja, joita työläisnaiset olivat ommelleet taitavilla ja uutterilla käsillään.

Lenin ei herättänyt meissä yksistään hyviä tunteita, vaan poliittista tietoisuutta, nimenomaan sitä, jota vailla poliittinen toiminta on hyödytöntä.

Kesällä 1906, I Valtakunnanduuman hajoittamisen jälkeen Moskovan komitea (työskentelin silloin jo Moskovassa) lähetti minut Leninin luo saamaan ohjeita. Lenin asui silloin Suomessa, Kuokkalan asemalla eräässä kummallisessa huvilassa, jonka nimi oli „Vaasa” ja joka muistutti kapeaa ja pitkää ullakkoa. Kerroin seikkaperäisesti Leninille moskovalaisista mielialoista joulukuun kapinan tukahduttamisen jälkeen, lannistuneista mielialoista intelligenssin ja vieläpä työläistenkin erään osan keskuudessa, siitä, että vallankumous nähtävästi oli laskemassa, että taantumus nosti päätään, käytti vainotoimenpiteitä, että vähitellen koko työ supistuisi.

Vladimir Iljitš kuunteli tarkkaavaisena ja minusta näytti, että tyytymättömänä ja vieraantuneena.

— Mitäs siinä, — sanoi hän, — jos se olisikin niin, olen minä viimeinen, joka sanon sen. Niin kauan kuin on käynnissä taistelu, ja se on käynnissä — puhukaa mitä tahdotte, on toimittava eikä ruikutettava.

Lenin ei pitänyt vallankumousta lyötynä vielä Moskovan aseellisen kapinan nujertamisen jälkeenkään. Hän näki, että proletariaatti ei tahtonut laskea aseita, että talonpoikaisto jatkoi taistelua, että armeijassa ja laivastossa oli rauhatonta, ja mikä tärkeintä — hän oli varmasti vakuuttunut, että koko maan liikkeelle nostanut vallankumous ei laannu, ei voi laantua. Vladimir Iljitšillä oli paljon uusia suunnitelmia, hän valmistautui uuteen edustajakokoukseen, oli täynnä tarmoa. Väliaikainen tappio ei vienyt häneltä varmuutta. Hän kehoitti ottamaan siitä oppia uutta rynnäkköä varten.

Lenin luotti aina suuresti vallankumouksellisen työväenluokan luoviin voimiin. Vuonna 1911 näin hänet Genevessä. Hän teki selostuksen, ja minua hämmästytti hänen selostuksensa reipas, tahtoisin sanoa, ennustava sävy. Kun eräillä meistä oli lannistuneita mielialoja ja luulimme taantumuksen lujittuneen pitkäksi aikaa, Lenin väitti, että uusi nousu oli lähellä, että työväenluokka oli enemmän kypsytynyt vallankumousta varten kuin vuonna 1905, että talonpoikaisto oli tullut käsittämään talonpoikaiston ja proletariaatin yhteistoiminnan välttämättömyyden, se oli huomioinut esiintymistensä järjestymättömyyden ja hajanaisuuden, että hallitus ja hallitsevat luokat eivät pystyneet ratkaisemaan ainoatakaan kysymystä, että olivat olemassa objektiiviset ja subjektiiviset vallankumouksen edellytykset ja että vallankumous oli kiertämätön ja sen menestys taattu, sillä puolue, työväenluokka ja talonpoikaisto eivät toista vuoden 1905 virheitä, vaan ottavat niistä virheistä asianvaatimaa oppia.

Leninin puhe teki silloin kaikkiin meihin valtavan vaikutuksen. Hän painoi korvansa maata vasten kuin sadun sankari ja kuuli vallankumouksen maanalaisen kuminan. Kaikki tajusivat, ettei hän puhunut kohottaakseen kuulijoiden mielialaa, vaan nimenomaan siksi, että hän oli itse syvästi vakuuttunut siitä, että vallankumous oli lähellä ja että olivat olemassa kaikki edellytykset sen toteuttamiselle. Hän esitti selostuksessaan useita esimerkkejä, jotka todistivat, että työväenluokka taisteli, että lakkolaisten lukumäärä kasvoi vuosi vuodelta ja että olivat kehkeytymässä tapahtumat, jotka osoittaisivat työväenluokan voiman ja mahdin, poliittisen kypsyyden ja taistelutahdon.

Tämä hänen puheensa muistui mieleen erikoisesti vuonna 1912, kun Lenan tapahtumien jälkeen kautta maan vyöryi työväen lakkojen ja mielenosoitusten aalto ja työväenluokka vastaukseksi Lenan ampumisiin ilmoitti solidaarisuudestaan, valmiudestaan jatkaa taistelua. Myöhemmät tapahtumat todistivat täysin oikeiksi Leninin ennustukselliset sanat siitä, että työväenluokka oli kypsytynyt vallankumousta varten ja että vallankumous oli lähellä.

Nyt kun Leninin tuntee koko maailma, kun hänen nimensä ympärille luodaan legendoja, kaikki tahtovat päästä selville

hänen sisäisestä maailmastaan, käsittää nerokkaan tarkkanäköisyyden, mahtava tahdon ja jättiläismäisen voiman alkujuuren.

Gorki kirjoitti: „Englantilaisten virkamiesten vuosisataisen sorron näännyttämät hindut kulkevat Intian syrjäseuduilta satoja virstoja vuoripolkuja ja metsiä pitkin, kulkevat salaa asettaen henkensä vaaralle alttiiksi, he pyrkivät Kabuliin, Venäjän läheystyöhön, tulevat ja kysyvät:

— Mitä merkitsee Lenin?”

Vladimir Iljitšin sydän „sykki lämmintä rakkautta kaikkia työtätekeviä, kaikkia sorrettuja kohtaan. Itse hän ei koskaan siitä puhunut...” — sanoi Nadežda Konstantinovna SNTL:n Neuvostojen II edustajakokouksessa. Nämä sanat luonnehtivat täydellisesti Leninin henkisen olemuksen. Kukaan ei koskaan kuullut Leninin puhuvan, että hän rakastaa kansaa, mutta kaikki tiesivät ja tunsivat tämän lämpimän rakkauden, ymmärsivät, että Leninin sydän sykki tahdissa miljoonien ihmisten sydämien kanssa.

